

JAROSLAV LOPOUR / 16. 11. 2016

Vlasta Chramostová před kamerou

Herečka Vlasta Chramostová (nar. 17. 11. 1926 v Brně) zůstává v povědomí především jako disidentka, která s manželem kameramanem Stanislavem Milotou musela po celá sedmdesátá a osmdesátá léta snášet zákaz tvůrčí činnosti a čelit perzekuci od Státní bezpečnosti. Tím se její divadelní, rozhlasová a především filmová, televizní i dabingová tvorba dostala do pozadí. Připomeňme si proto krátce filmovou, televizní i dabingovou práci Vlasty Chramostové u příležitosti jejího významného životního jubilea.

Poprvé se před filmovou kameru postavila ve třidvaceti letech ještě jako herečka brněnského Státního divadla. Debutovala ve velké roli sekretářky a brigádnice Lídy Kolářové v budovatelském dramatu režiséra K. M. Walló Veliká příležitost (1949) o životě svazáků na stavbě Trati mládeže. Schematický film byl dobovým tiskem přes některé nedostatky chválen, slova uznání se dostalo i začínající herečce. Například Jan Žalman napsal, že „Vlasta Chramostová hledá občas teprve pravý výraz [...], ale instinktivně i ona nachází správnou cestu, tím spíše, že jí nechybí temperament.“^[1]

Ihned následující rok Chramostová získala možnost na plátně vytvořit velkou dramatickou úlohu v dodnes kvalitním okupačním dramatu Past (1950) režiséra Martina Friče. Sehrála zde členku ilegální protinacistické skupiny Růženu Kubínovou alias Marii Kopalovou, ke které je ve vězení nasazena konfidentka Gestapa Herta Lenz (Majka Tomášová). Za vynikající a vyvrážený herecký výkon v tomto filmu byla Chramostové udělena ještě též rok v srpnu Národní cena.

Vlastimil Vrabec ze *Svobodného slova* poznamenal, že „Růžena je realistická postava, typisující utrpení i nezlomnost [...]. Je to zatím její nejlepší filmová postava, která vzhledem k hereččině mládí hodně slibuje.“^[2] Také pro Jaroslava Dvořáčka „obtížnou

roli Růženy zvládla s úspěchem nová herečka našeho filmu Vlasta Chramostová, která zde ukázala, že neexistuje zásadní rozdíl mezi prací herce divadelního a filmového. Slabší je jen tam, kde má vyjádřiti ne zcela pravděpodobné psychologické stavy.“[3] Bedřich Slavík v *Lidové demokracii* naopak vyzdvihl osobní nasazení herečky pro filmování: „Celý den pracovala na Barrandově a večer odcestovala letadlem do Brna, aby tu hrála, a brzy ráno opět nastupovala na Barrandově. Při ohromném fyzickém vypětí zvládla roli [...] s vynikající přirozeností, s krásnou charakterovou procítěností a ideovou vyspělostí. Její výkon přesvědčil, že [...] našel český film herečku vzácných tvůrčích možností.“[4] Sama Chramostová se při uvedení *Pastí* rozhovořila o filmové práci:

„Práce ve filmu [...] mne, jako snad každého divadelního herce, lákala už pro tu skvělou možnost poskytnout velkému množství diváků čistý, dokonalý, herecký projev neotřelý dvacátou nebo třicátou reprisou, nezkalený třeba zdravotní indisposicí, za které je někdy nutno představení [...] uskutečnit. Lákala mne práce v detailu, možnost osvobodit se od jevištní stylisace – prostě na film jsem se těšila.“[5]

Obdobnou roli Vlasta Chramostová se hrála i o šest let později, v psychologickém dramatu Jiřího Weisse *Hra o život* (1956). Její matka dvou dětí Vlasta Racková se kvůli zbabělosti svého manžela (Karel Höger) rozhodne během okupace pomáhat v ilegální činnosti. Netuší však, že zrada přijde od lidí z jejího nejbližšího okolí. Pro kritika a publicistu Ludvíka Veselého „Vlasta Chramostová patří k mladší generaci našich charakterních hereček. Neobjevuje se ve filmu příliš často, ale její výkony mají stoupající úroveň. [...] Aspoň podle výkonu v ‚*Pastí*‘ před několika lety a nyní ve ‚*Hře o život*‘. Jsou to její nejzdařilejší role [...]. Jako by přejala tvůrčí postup [...] partnera Karla Högra; je stejně prostá a stejně výrazná, i když ještě potřebuje k vyjádření myšlenek své hrdinky více námahy a viditelného soustředění. Ale její postava roste od scény ke scéně, je jednodušší.“[6]

Mezi snímky *Past* a *Hra o život*, v nichž vytvořila herečka jedny ze svých nejlepších filmových rolí, ztvárnila ještě šest dalších postav. Byla to milenka Ofelie, členka vraždící banderovské tlupy ve zpolitizovaném dobrodružném dramatu *Akce B* (1951) Josefa Macha, manželka havíře Vondry (Adolf Král) Božena v budovatelském dramatu Jiřího Krejčíka *Nad námi svítá* (1952), těžce nemocná žena dělníka Kolčavy (Radovan Lukavský) ve Fričově životopisném snímku *Tajemství krve* (1953), chromá krmička

Fanyňka v Machově schematickém dramatu *Po noci den* (1955), manželka funkcionáře Toníka (Josef Bek) Mařka ve Vlčkově zfilmovaném pamfletu podle Antonína Zápotockého *Rudá záře nad Kladnem* (1955) a maminka titulního hrdiny v populárním dětském snímku *Honzíkova cesta* (1956) Milana Vošmika.

Z konce padesátých a začátku šedesátých let stojí za zmínku další partnerství s Karlem Högerem v Helgeho *Škole otců* (1957), nenávistnou tchýni snášejíci Helena v *Bombě* (1957) Jaroslava Balíka, vychovatelka v domově mládeže v Krejčíkově sociálním dramatu *Probuzení* (1959), zamilovaná družstevnice Marjánka v satirě Vojtěcha Jasného *Až přijde kocour* (1963) a vytížená a upracovaná zdravotní sestra Jana Černá ve středometrážním fejetonu Jiřího Bělky *Deštivý den* (1932). V tomto období na Vlastu Chramostovou čekaly povětšinou menší postavy matek a manželek ve snímcích *Zlé pondělí* (1960) Milana Vošmika, *Spadla s měsíce* (1961) Zdeňka Podskalského a *Letos v září* (1963) Františka Daniela.

Právě své role matek dovedla až na hranici zesměšnění v satirické komedii *Bílá paní* (1965) Zdeňka Podskalského jako manželka kastelána Pupence (Vlastimil Brodský) Anežka. Ta nemá pochopení pro manželův smysl pro pravdu a spravedlnost, protože ví, že následnými postihy od nadřízených trpí nejvíce jejich rodina a především děti. Když se manželé v závěru snímku účastní otevření nového mostu, je to právě pro děti vše obětující Anežka, která – plavající v řece – svého muže při poznámce, že zde žádný most není, odbude větou: „Jdi s tou pravdou! Drž hubu a plav!“

Kromě křeace v *Bílé paní* osvědčila Chramostová komediální nadání i ve veselohrách Václava Kršky *Komedie s Klikou* (1964), Antonína Moskalyka *Délka polibku devadesát* (1965) a Josefa Macha *Objížďka* (1968). Právě v roce 1968 kromě epizodky nebojácné ženy před tankem ve válečné tragikomedii Ivo Nováka *Maratón* (1968) pomáhala svému muži při natáčení srpnových událostí (později sestříhané a uvedené pod názvem *Zmatek*), ale hlavně před jeho kamerou vytvořila i jednu z vrcholných postav své dosavadní filmové kariéry. Ta kvůli politickým událostem zůstala také na třicet let poslední hereččinou příležitostí před filmovými kamerami.

Onou vrcholnou postavou se stala v tragikomedii Juraje Herze *Spalovač mrtvol* (1968) poněkud utápnutá, tichá, ale obětavá a milující manželka i matka Marie zvaná Lakmé. Před jejíma očima se její stejně pečlivý, milující, ale trochu podivínský manžel,

zaměstnanec krematoria Karel Kopfrkingl (Rudolf Hrušínský) změnil vlivem nacistické ideologie a překrouceného chápání mírumilovného buddhismu ve ztělesněné zlo. Pro svůj rasový původ je Marie první skutečnou obětí manželských psychopatologických maniackálních záchvatů. Současně v tomto titulu Chramostová sehrála ještě druhou roli – prostitutku Dagmar, k níž chodí právě Mariin manžel.

Jak se vyjádřila Galina Kopaněvová, oproti Hrušínskému „ostatní představitelé si museli v mnohém uložit řeholi, neboť rozpínavý duch [...] Kopfrkingla odsoudil všechny spoluhráče k pasivní asistenci [...] – Vlastě Chramostové [...] připadla [...] nevděčná role přihrávání, což ovšem ještě neznamena role nevýrazná [...]. Všichni [...] spoluvytvořili jeho příznačnou scénérii.“^[7] Pro jejich politické názory a postoje čekalo na Chramostovou a Milotu během normalizace nucené umlčení. Před kameru se herečka postavila pouze v manželských záznamech jejich ilegálního Bytového divadla.

Po listopadových událostech z roku 1989 se sice Vlasta Chramostová vrátila k aktivní herecké dráze, na další filmovou nabídku musela čekat dalších několik let. Až Vladimír Michálek ji přizval ke spolupráci na psychologickém dramatu *Je třeba zabít Sekala* (1998), kde převzala úlohu trpící pobožné farské hospodyně Marie, matky sedláka, zločince a udavače Ivana Sekala (Boguslav Linda).

Následně sehrála prakticky protikladný part neurvalé a zlé hospodyně Pepiny, která spoluzaviní konečnou zkázu ve vizuálně vystavěném dramatu *Kuře melancholik* (1999) Jaroslava Brabce. Napotřetí si na herečku vzpomněl přítel Václav Havel, když si v jeho režijním debutu *Odcházení* (2010) přenesla z divadelních prken menší postavičku babičky. Všechny tři role byly během let 1999, 2000 a 2012 nominovány na Českého lva za nejlepší ženský herecký výkon ve vedlejší nebo hlavní roli, nikdy však křišťálovou sošku nezískala.

Během své tvůrčí dráhy neodmítla kromě hraných a celovečerních distribučních filmů ani účinkování ve filmech studentů FAMU *Ó ti lektori* (1953) a *Rodiče* (1958). Dále k několika krátkým a dokumentárním titulům načetla komentář (např. *Oldřich Nový*, 1958; *Otomar Korbelař*, 1960; *Butantan*, 1966; *Hokejová pomlázka z Vídně*, 1967). Po roce 1989 se objevila i v řadě nonfikčních projektů, v rozsáhlých dokumentech Karla Vachka a v několika vzpomínkových a televizních pořadech.

V průběhu padesátých, šedesátých a až do začátku sedmdesátých let využila přízně řady televizních režisérů a na svém kontě tak má hodně hereckých příležitostí i v tomto médiu. Takové byly ve snímcích *Hry lásky plné* (1954) Zdeňka Podskalského, *Hrdinové okamžiku* (1961) Jiřího Krejčíka, *Námluvy* (1961) Martina Friče, *Jegor Bulyčov* (1968) Jaroslava Dudka, *Lítost* (1970) Evalda Schorma, *Bečička* (1971) Václava Hudečka, *Romanetto* (1971) Evy Sadkové, *Michelup a motocykl* (1972) Ludvíka Ráži či v seriálu Eduarda Hofmana *Klapzubova jedenáctka* (1968). Po svém návratu si v televizi zahrála ve filmech *Samota* (2001), *PF 77* (2003) a v seriálu *Hraběnky* (2007). Za postavu herečky Ludmily Damiánové ve filmu *PF 77* obdržela Televizní cenu Elsa (2004).

K dokreslení činnosti Vlasty Chramostové v audiovizuálních médiích zmiňme i její účast před dabingovým mikrofonom. V padesátých a šedesátých letech se podílela na české interpretaci zahraničních snímků určených pro kinodistribuci nebo televizní uvedení. Jejím hlasem promlouvala Pamela Brownová v dramatu *Žízeň po životě / Lust for Life* (1956) Vincenta Minnelliho, Simone Signoretová v thrilleru Costy-Gavrasy *Zločin v expresu / Compartment tueurs* (1965) anebo Hanne Wiederová v muzikálu Kurta Hoffmanna *Strašidla ze Spessartu / Das Spukschloß im Spessart* (1960), kde Chramostová se zjevnou chutí a svérázně nazpívala i několik písní.

Jako temperamentní herečka se širokou výrazovou škálou a expresivně zbarveným projevem vytvářela na divadelních pódíích často hrdinné ženy nesoucí hrdě svůj životní úděl. Takové byly i největší filmové postavy Vlasty Chramostové, v titulech *Past*, *Hra o život* nebo *Je třeba zabít Sekala*. Když se postupně na plátně přehrála nejčastěji do postav matek, pozornost upoutala především v *Bílé paní* a ve *Spalovači mrtvol*. Ve své generaci se zařadila mezi přední herečky padesátých a šedesátých let. Její filmová práce se vyznačovala pečlivou přípravou, opakovaným zkoušením a zodpovědným přístupem ke každé látce. Přesto po roce 1989 čeští filmaři našli pro herečku pouhé tři vhodné, ač výrazné filmové příležitosti.

Poznámky:

[1] Žalman, Jan, Z nových filmů. *Kino 5*, 1950, č. 9 (27. 4.), s. 204.

[2] Past. Ohlas kritiky. *Filmový přehled* 12, 1950, č. 47 (15. 12.), nestránkováno.

[3] Dvořáček, Jaroslav, Past. *Kino* 5, 1950, č. 24 (23. 11.), s. 555.

[4] Past. Ohlas kritiky. *Filmový přehled* 12, 1950, č. 47 (15. 12.), nestránkováno.

[5] Svitáček, Vladimír, Rozhovor s Vlastou Chramostovou, hlavní představitelkou ve filmu Past. *Kino* 5, 1950, č. 25 (7. 12.), s. 582.

[6] Veselý, Ludvík, Hra o život – film K. J. Beneše a Jiřího Weisse. *Film a doba* 2, 1956, č. 12 (prosinec), s. 809.

[7] Kopaněvová, Galina, Metamorfóza pana Kopfrkingla. *Film a doba* 15, 1969, č. 5 (květen), s. 236.